

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРАФОНУ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Л. В. Першина, канд. пед. наук, доцент

*Міжнародний гуманітарний університет,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна
E-mail: l.pershyna@gmail.com*

Стаття присвячена розгляду такої проблеми, як реалізація графіко-фонетичних засобів стилістики в художньому тексті. Завдання статті полягає у дослідженні одного з графіко-фонетичних засобів, який використовується з метою створення мовної характеристики образу і розглядається як своєрідний образотворчий засіб, який носить назву графон. В дослідженні обґрунтовано важливість розуміння й розпізнавання графічних відхилень від нормативного написання. Для кращого сприйняття художнього тексту визначено сутність графону; виокремлено причини застосування цього стилістичного засобу; проаналізовано групи графонів та засоби їх реалізації. На основі роману Емілі Бронте "Wuthering Heights" визначено функції графону в англomовному художньому тексті.

***Ключові слова:** графіко-фонетичні засоби, графон, художній текст, норма вимови, графічне відхилення.*

Відомо, що сприйняття літературного твору відбувається переважно через читання, а не зі слуху, тому графічне оформлення тексту є дуже важливим. В даному випадку має значення не формат книги чи розбірливість шрифту, хоча це, звичайно, теж важливо для зручності читання чи загального естетичного враження, а взаємовідношення шрифтів, поділ на абзаци і розташування рядків, великих літер, розділових знаків, і взагалі, правильне написання слів.

Всі ці засоби стилістично необхідні, для того щоб повідомити читачу те, що в усній мові передається елементами просодії, наголосом, тоном голосу, паузами, подовженням чи подвоєнням деяких звуків та ін. Вони допомагають уявному „виконанню” [3, с. 226]. Отже, ці стилістичні засоби відносяться до графіко-фонетичних, адже через графіку, графічне представлення тексту, вони впливають на фонетичне звучання повідомлення.

Зазвичай, графічні засоби спрямовані на передачу емоційного забарвлення, тобто почуттів, які письменник повідомляє читачеві, чи емпізи, як загального спеціального збільшення зусиль мовця, особливо підкреслюючи частину висловлення чи підказуючи наявність підтексту [4, с.155].

Частково з цією метою читач може орієнтуватися на прямий опис, який характеризує тон як холодний, так і, навпаки, ласкавий, привітливий, жартівливий чи схвильований, наприклад, „скрикнув”, „пробурмотів”, „вимовив холодно та чітко” [6, с. 59].

Стилістичну функцію можуть виконувати і певні відхилення від коректної орфографії.Всі графічні відхилення від нормативного написання, які використовуються автором з метою створення мовної характеристики образу, розглядаються, як своєрідний образотворчий засіб, який носить назву графон [6, с.76].

Графон, як засіб репрезентації, що відрізняється від норми вимови, широко застосовується в англійській художній мові. Порушення орфографічної норми зустрічаються у творах англійських та американських письменників XIX – XX ст.: Ч. Діккенса, В. Теккерея, Дж. Голсуорсі, Б. Шоу, М. Твена, Дж. Уейна, Р. Уоррена, Д. Селінджера та ін.

Серед вчених лінгвістів, мовознавців, які у своїх дослідженнях приділяли увагу вивченню такого графіко-фонетичного засобу стилістики, як графон, слід зазначити

В. Кухаренко, А. Мороховського, І. Гальперіна, І. Арнольд, І. Колегаєву, Є. Сошальську, Л. Ємельянову, І. Гюббенет, В. Мальцева, Л. Склар та інших.

Не зважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цій проблемі, функції цих засобів ще не були досліджені у достатньому обсязі. **Актуальність теми** полягає у необхідності подальшого дослідження такого графіко-фонетичного засобу, як графон, а саме його сутності та реалізації в англомовному художньому тексті.

Об'єкт дослідження – графіко-фонетичні засоби стилістики, а саме, графон, як своєрідний засіб характеристики персонажа в англомовному художньому тексті.

Предмет дослідження – реалізація графону в романі Емілі Бронте “Wuthering Heights”.

Мета дослідження – визначити функції графону в романі Емілі Бронте “Wuthering Heights”.

Задачі дослідження: проаналізувати літературу з проблеми, яка досліджується, та художній текст, який складає експериментальний матеріал роботи; визначити сутність такого графіко-фонетичного засобу стилістики, як графон; виокремити функції графону в англомовному художньому тексті роману Емілі Бронте “Wuthering Heights”.

Головна відмінність мови художньої літератури від інших функціональних стилів полягає в тому, що вона розкриває все багатство національної мови, починаючи з її вищого досягнення – літературної мови і закінчуючи різноманітністю соціальних і територіальних діалектів. Особливо чітко це твердження можна прослідкувати на мовному матеріалі реалістичних творів, оскільки специфіка реалізму як методу полягає у зображенні дійсності у всіх її проявах. Будь-яке мовне явище може стати фактом мови художньої літератури, бо автор реалістичного твору з метою найбільш повного й адекватного відбиття дійсності використовує різноманітність існуючих форм мови. До таких явищ слід віднести і особливості вимови, які відбиваються у мові художньої літератури через порушення орфографічної норми [6, с. 69]. „У художньому творі у прямій мові, якщо вона має на меті мовну характеристику героїв, можна знайти і способи графічного зображення відхилень фонетичного характеру, типових для того чи іншого персонажа” [5, с. 201].

Всі графічні відхилення від нормативного написання, які використовуються автором з метою створення мовної характеристики образу, розглядаються як своєрідний образотворчий засіб, який носить назву графон. На думку Л. Ємельянової „графон – це графічна фіксація фонетичних особливостей слова, що вимовляється, чи словосполучення з обов'язковим порушенням графічного образу одиниці.” [6, с. 76].

Як зазначила відома своїми працями з аналізу художнього тексту В. Кухаренко, графон – це найбільш широко представлений засіб актуалізації фонетичної характеристики персонажа, це фіксація індивідуальних особливостей вимови мовця, це стилістично релевантне перекручення орфографічної норми, яке відображає індивідуальні чи діалектні порушення норми фонетичної” [8, с. 16-17].

А. Мороховський, досліджуючи графіко-фонетичні засоби стилістики, писав: „ Як ще один графіко-фонетичний засіб стилістики можна виділити порушення орфографічної норми при написанні слів і словосполучень, одиницею якого є графон, тобто графічне відхилення від нормативного написання” [9, с. 59].

Графони можуть бути різними за формою відображення мови і за функціональним навантаженням. Існує три типи фонетичних модифікацій: фонетична заміна (поява іншого звука), елізія (втрата звука) і поява неетимологічного звука [7, с. 67].

Серед причин фонетичних змін слід розрізняти причини внутрішньолінгвістичні і зовнішньолінгвістичні. До внутрішньолінгвістичних причин належать такі фонетичні явища, як градація й асиміляція. До зовнішньолінгвістичних факторів слід перш за все віднести територіальне й соціальне походження персонажа, а також індивідуальне відхилення від норми вимови, що викликається тимчасовими обставинами [7, с. 129].

Причини відступу від норми вимови, які зафіксовані графічно, не схожі одна на одну і їх можна поділити на дві групи. Перша пов'язана з настроєм, емоційним станом в час розмови, віком, тобто має оказіональний характер. Друга відображає походження, рівень освіти, соціальний статус героя і носить рекурентний, постійний характер.

1 група – оказіональні графони. Графони першої групи надзвичайно різноманітні. З їхньою допомогою можна одночасно передати як усю гаму настроїв людини і станів говорючого, так і відношення автора до нього. Аналізуючи численні випадки оказіонального графона в художній прозі, можна прийти до висновку, що автор, як правило, іронізує над дійовою особою, допускаючи фонетичні збої в мовленні [8, с. 19].

Частіше характеристика, яка передається оказіональним графоном – незнання вживаного слова – є доказом низької культури говорючого, який тільки чув слово, але не бачив його графічної репрезентації в книзі, газеті, журналі. Звідси – прагнення персонажа помістити це слово, за принципом помилкової етимології, в якусь знайому парадигму. Так, люблячий поісти Вінні-Пух замість складного „customary procedure” говорить „*crustymoney proseedcake*”.

Невідповідність графічних та фонетичних меж слова широко використовується в сучасному діалозі і передає крім таких станів, як вік, сп'яніння, спів, афектація, ще одну з основних характеристик усного розмовного мовлення: його неохайність, невідшліфованість [8; 19].

Злите представлення деяких сполучень слів зі зміною їх нормативного написання, з метою максимального наближення до природного звучання, настільки розповсюджено, що можна говорити про стандартизацію деяких графонів. Такі форми, як „*temme*” = *let me*, „*gimme*” = *give me*, „*gotta*” = *got to*, „*gonna*” = *going to*, „*coupla*” = *couple of*, „*didja*” = *did you*, „*dont'cha*” = *don't you* і подібні, можна знайти в діалогах більшості сучасних англомовних творів, незалежно від їх авторської приналежності. Поява таких графонів рівнозначна авторському опису умов спілкування (неофіційна обстановка), його характеру (неохайна, побутова розмова) і самих учасників діалогу, як людей неосвічених.

Навіть коли графон реєструє нормативну вимову, він сприймається читачем як ознака низького соціального і культурного рівня говорючого: „*education*”, представлено як „*eddi-cayshun*” (J. Up-dike), „*probably*” як „*probly*” (J. Jones), „*pictures*” як „*pithers*” (I. Shaw), „*love*” як „*luv*” (St. Barstow), „*night*” як „*nite*” (D. Salinger) – всі вони не порушують норму вимови, тобто по суті справи наближаються до фонетичного запису слова. Між тим, як відображення норми вони не сприймаються: у читача, навпаки, завдяки цим графонам створюється стійке враження про безграмотність персонажу. Пояснення цієї обставини знаходимо у Ф. де Сосюра, який ще на початку століття відмічав, що „написане слово намагається витиснути в нашій свідомості вимовлене слово”. Ось чому від вимовленого слова в художньому діалозі вимагаємо відповідності до орфографічної норми, нехай навіть на шкоду орфоепічній точності. Ось чому всі графони, в яких нормативність звучання переважає над нормативністю написання, в свідомості читача стають міткою персонажу з низькою культурою мовлення [8; 20].

Оказіональні графони (за винятком стандартизованих випадків) не повторюються. Кожний новий персонаж в кожній новій ситуації перекручує інші слова. Вони важливі не повторенням, а самим фактом своєї наявності. Тому й можна високо оцінити графон як засіб створення додаткової інформаційної ємності, зображувальній глибині твору та сили естетичного впливу на читача [8; 21].

2 група – рекурентні графони. Функції цього виду графону не розповсюджуються на характеристику співрозмовника говорючого і ситуації їх спілкування, а зосереджені тільки на індивідуалізації персонажу через постійні особливості його мовлення. Це, як правило, вимова, пов'язана з діалектною (територіальною) нормою чи дефектом мовлення – шепелявістю, заїканням,

гаркавістю [68; 21]. Наведемо приклади шепелявості: „thaid” замість „said”, „thome” замість „some”; заїкання: „c-c-c-com-ing”, „c-c-c-case”, „b-b-b-bas-tud”.

Отже, існує дві групи графону, як своєрідного образотворчого засобу. Це оказіональний графон, який пов'язаний з настроєм, емоційним станом під час розмови, віком персонажа і рекурентний графон, який відображає походження, соціальний статус, рівень освіти героя.

Для визначення функцій графону в англомовному художньому тексті було досліджено відомий роман англійської поетеси і романістки Емілі Бронте “Wuthering Heights”.

В середині ХХ сторіччя єдиний роман Емілі „Буремний перевал” (1847), викликав захоплення англомовних читачів та літературознавців. Сюжет роману „Буремний перевал” був нав'язаний почасти сімейними переказами. Батько Емілі, пастор Бронте, походив з ірландської християнської родини і юнацькі роки працював ткачем. Він давно покинув Ірландію, але його пов'язували з рідним народом ті казки і легенди, які він зберігав у пам'яті та довгими зимовими вечорами розповідав своїм донькам. Англійські дослідники шукають біографічні корні душевної драми Хіткліфа, головного героя роману, в історії Бренуела Бронте, брата Емілі. Він став жертвою багаторічного трагічного кохання до заміжньої жінки, хазяйки того багатого будинку, де він працював гувернером [2, с. 7].

Джерелом роману послужили й спостереження самої письменниці за життям фермерів та сквайрів, в якому постійно відбувалися трагічні й жахливі конфлікти, таємничі злочини. Дія роману розгортається на межі ХVІІІ і ХІХ сторіччя, але Емілі Бронте не хвилюється за історичну достовірність і змальовує, по суті, сучасну для неї епоху.

Головна заслуга письменниці, яка викликала в свій час обурення англійських критиків, – в суворому викритті вигаданої ідилії англійських провінціальних маєтків. Тяжкий вплив оточення відбивається майже на всіх характерах роману. В „Буремному перевалі” знайшли своє відображення також і філософські погляди письменниці [2, с. 9].

Мова роману багата та різноманітна. Письменниця прагне передати і пристрасну, уривчасту мову Хіткліфа, і спокійну, епічну манеру Елен Дін, і життєрадісне базікання маленької Кетрін, і безладне марення старшої Кетрін, охопленої божевіллям. Емілі Бронте старанно відтворює йоркширський діалект та циганську мову старого робітника Джозефа.

Отже, опрацювавши відомий роман „Буремний перевал” видатної романістки і поетеси Емілі Бронте, дослідивши деякі факти з її біографії і творчого шляху на основі робіт відомих критиків З. Гражданської і П. Йоникса, проаналізувавши найбільш яскраві випадки застосування графону, можемо зазначити, що письменниця використовувала графон в своєму романі для зображення наступних випадків:

1) *Опис емоційного стану, а саме пристрасності, злості, схвильованості, відчаю, зневаження і т.д.* Цікавим випадком використання графону є слова Зіли, служниці. Вона була дуже роздратована, тому що собаки покусали гостя, а молодий господар нічого не зробив, щоб уникнути цього. Тому вона зірвалася. Коли вона кричала на містера Ерншо, вона не помітила, як забула з ким розмовляє, але вчасно зупинилася. Наприклад,

“Well, Mr. Earnshaw,” she cried, “I wonder what you'll have again next! Are we going to murder folk on our very door stones? I see this house will never do for me – look at t' poor lad, he's fair choking! Wisht, wisht! You mun'n't go on so. Come in, and I'll cure that: there now, hold ye still” [1, с. 31].

2) *Опис фізичного стану.* Графон може служити графіко-фонетичним засобом показу не тільки емоційного стану людини, а й фізичного. Емілі Бронте використала графон, коли описувала розмову хворої Кетрін з її чоловіком, містером Едгаром. Жінка була дуже хвора, і для того, щоб показати її важкий стан, як їй було дійсно погано, автор застосував цей засіб. Читаючи слова мис Кетрін, ми нібито відчуваємо

її біль. І про те, що їй було дуже тяжко, можна здогадатися без додаткових слів, які б описували її стан:

“The snow is quite gone here, darling,” replied her husband; “...the air blows so sweetly, I feel that it would cure you.”

“I’d ... lik’... t’ b’ ri ...ridin Mini ...daun th’...thear. I...I’d lik’...t’ b’ klimbin... up thear.” said the invalid; “I’ll ...I’ll never b’ there... but once more...” [1, с. 123].

Але це може бути не тільки хвороба, як в нашому випадку. Коли, наприклад, людина швидко бігла й запихалася, вона може розмовляти й упускати деякі звуки. Якщо їй не вистачає повітря, вона не може вимовити деякі слова та літери, вона обриває фрази та слова, не сказавши їх до кінця.

3) *Показ рівня освіти.* Наприклад, коли містер Локвуд приїжджає до маєтку, де він колись орендував приміщення, його зустрічає жінка, з її вимови він розуміє, що вона служниця.

„Is Mrs. Dean within?” I demanded of the dame.

“Mistress Dean? Nay!” she answered, “shoo doesn’t bide here: shoo’s up th’ Heights.”

“Are you the housekeeper, then?” I continued.

“Eaa, aw keep th’ hause,” she replied [1, с. 254].

4) *Показ соціального статусу.* Наступного разу Емілі Бронте використовує графон, коли Лінтон насміхається над Гертоном, щоб підкреслити різницю в їхньому соціальному статусі. Він цитує Гертон, відтворюючи його помилки у вимові. Наприклад:

„There’s nothing the matter but laziness; is there, Earnshaw?” he said. “My cousin fancies you are an idiot. There you experience the consequence of scorning ‘book-larning’, as you would say. Have you noticed, Catherine, his frightful pronunciation?” [1, с. 189].

5) *Презентація іноземця, його мови, або вплив рідної мови на іноземну.* На протязі всього роману зустрічаються слова старого робітника Джозефа, який був циганом. При розмові відчувається вплив його походження, а саме циганської мови:

„I mun hev my wage, I mun goa! I hed aimed to dee, wheare I’d sarved fur sixty year; and I thowt I’d lug my books up into t’ garret, and all my bits o’ stuff, and they sud hev t’ kitchen to theirseln; for t’ sake o’ quitness.” [1, с. 264].

6) *Опис офіційної чи неофіційної обстановки, у випадку дружніх стосунків.* В романі розповідається про життя та долю багатьох людей, а також про їх стосунки: теплі, щирі, віддані, але є й недовірливі, образливі, навіть зневажливі, просто злі. Є також офіційні та неофіційні. Які це стосунки може збагнути з того, які слова використовують персонажі під час розмови. Між Кетрін та її служницею Елен Дін теплі, щирі відносини. Елен дозволяє собі використовувати ненормативну лексику, не літературну. Щоб довести це автор використовує такі слова, як „Yester-evening”, “ma’am” замість „madam”, “hy” замість “helloy”, “mornings” замість “good morning”, “to-morrow” замість “tomorrow”.

7) *Презентація діалекту або жаргону.* В своєму романі „Буремний перевал” Емілі Бронте розповідає про події, які колись відбувалися почасти в тих місцях, де вона сама жила, а це йоркширські пагорби. Тому, звичайно, в романі зустрічаються люди, які говорять на йоркширському діалекті, чи використовують лише деякі слова, словосполучення чи фрази, які найчастіше зустрічаються у побуті під час розмови:

„Yon lad gets war un war!” observed he. “He’s left th’ yate at t’ full swing, and Miss’s pony has trodden dahntwo rigs o’ corn, and plattered through, raight o’er into t’ meadow!” [1, с. 83].

Проаналізувавши виявлені функції, слід зазначити, що головною функцією графону є створення достовірності образу через відтворення живого розмовного мовлення. Окрім безпосереднього призначення графону наявне опосередковане: створення стилістичного ефекту (гумористичного, іронічного, сатиричного), внесення в розповідь історичного та місцевого колориту. Основна форма реалізації графону – діалогічне мовлення.

Таким чином, на основі аналізу праць видатних лінгвістів, стилістів, науковців, дослідників англомовного художнього тексту в даному дослідженні визначено сутність такого графіко-фонетичного засобу, як графон; обґрунтовано причини графічного відхилення від нормативного написання; виокремлено групи графонів та засоби їх реалізації. На основі роману Емілі Бронте “Wuthering Heights” визначено функції графону в англомовному художньому тексті.

Висновки роботи можуть бути використані при навчанні читанню та розумінню англомовних художніх текстів як у загальноосвітніх школах, так у вищих навчальних закладах під час читання курсів теоретичної і практичної спрямованості. Оскільки дуже важливим для майбутнього філолога є вміння проникати в глибинну сутність художнього твору, вміння знайти в тексті об’єктивні причини його ідейно-естетичного, виховного, емоційного впливу, вміння побачити в творі всю ту багатоманітну інформацію, яка в ньому закладена.

REALIZATION OF PHONO-GRAPHICAL MEANS IN THE TEXTS OF ENGLISH BELLES-LETTRES

L. V. Pershyna

International Humanitarian University,
33, Fontanskaya road St., Odessa, 65009, Ukraine
E-mail: l.pershyna@gmail.com

The article deals with such problem as realization of phono-graphical means of stylistics in the texts of belles-lettres style. The task of the article is a study of one of the phono-graphical means that is used to create speech characteristics of the image and considered as peculiar graphic means which is called graphon. Research substantiates the importance of understanding and recognizing graphical violations from standard writing. For better perception of belle-lettres text the article reveals the essence of graphon; describes the reasons of the use of this stylistic means; analyzes the groups of graphons and ways of their realization. On the base of the novel “Wuthering Heights” by Emily Bronte the functions of graphon in the English fiction are defined.

Keywords: phono-graphical means, graphon, belle-letters text, norm of pronunciation, graphical violations.

РЕАЛИЗАЦИЯ ГРАФОНА В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ

Л. В. Першина

Международный гуманитарный университет,
ул. Фонтанская дорога, 33, г. Одесса, 65009, Украина
E-mail: l.pershyna@gmail.com

Статья посвящена рассмотрению такой проблемы, как реализация графико-фонетических средств стилистики в художественном тексте. Задача статьи состоит в изучении одного из графико-фонетических средств, которое используется с целью создания речевой характеристики образа и рассматривается как своеобразное изобразительное средство, которое называется графон. В исследовании обоснована важность понимания и распознавания графических отклонений от нормативного написания. Для лучшего восприятия художественного текста определена сущность графона; выделены причины использования этого стилистического средства; проанализированы группы графонов и способы их реализации. На основе романа Эмили Бронте “Wuthering Heights” определены функции графона в англоязычном художественном тексте.

Ключевые слова: графико-фонетические средства, графон, художественный текст, норма произношения, графические отклонения.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bronte Emily. Wuthering Heights / Emily Bronte. – England: Penguin Books, 1994. – 279 p.
2. Бронте Эмили. Грозовой перевал / Эмили Бронте. – М. : Правда, 1988. – 348 с.
3. Арнольд И. Стилистика современного англ. языка: [учеб. пособие для студентов пед. инст.] / И. Арнольд. – 3-е изд. – М. : Просвещение, 1990. – 300с.
4. Арнольд И. Экспрессивные средства англ. языка: [учеб. пособие] / И. Арнольд. – Л., 1975. – 252 с.
5. Гальперин И. Очерки по стилистике англ. яз. / И. Гальперин. – М. : Иноиздат., 1958. – 460 с.
6. Смельянова Л. Графічне відбиття варіантної вимови в англ. худ. мовленні / Л.Смельянова. – К. : Вища школа, 1998. – 159 с.
7. Емельянова Л. Типы и функции графона в англ. худ. речи.: дис. на соискание учёной степени канд. филолог. наук / Л. Емельянова. – Одесса, 1977. – 157 с.
8. Кухаренко В. Практикум по интерпретации текста: [учеб. пособие для студентов пед. ин-ов по спец. ин. яз.] / В. Кухаренко – М. : Просвещение, 1987. – 176 с.

9. Стилистика англ. языка: [учебник] / [А. Мороховский, О. Воробьева, Н. Тимошенко]. – К. : Вища школа, 1991. – 272 с.

LIST OF REFERENCES

1. Bronte Emily. Wuthering Heights / Emily Bronte. – England: Penguin Books, 1994. – 279 p.
2. Bronte Emily. Wuthering Heights / Emily Bronte. – М. : Pravda, 1988. – 348 pp.
3. Arnold I. Stylistics of Modern English Language: [manual for the students of ped. inst.] / I. Arnold. – 3-d publ. – М. : Prosveshchenie, 1990. – 300p.
4. Arnold I. Expressive means of English language: [manual] / I. Arnold. – L., 1975. – 252 p.
5. Galperin I. Essay on stylistics of English language / I. Galperin. – М. : Inoizdat., 1958. – 460 p.
6. Emelynova L. Graphic reflection of variant pronunciation in English belle-lettres speech / L.Emelyanova. – К. : Vyshcha shkola, 1998. – 159 p.
7. Emelyanova L. Types and functions of graphon in English belle-lettres speech: candidate's thesis / L. Emelyanova. – Odessa, 1977. – 157 p.
8. Kukhareno V. Practical work on interpretation of text: / V. Kukhareno. – М. : Prosveshchenie, 1987. – 176 p.
9. Stylistics of English language: [textbook] / [A. Morokhovskiy, O. Vorobyova, N. Timoshenko]. – К. : Vyshcha shkola, 1991. – 272 p.

Надійшла до редакції 11 листопада 2015 р.